

PHEGEA

driemaandelijks tijdschrift van de

VLAAMSE VERENIGING VOOR ENTOMOLOGIE

Afgiftekantoor Antwerpen X

ISSN 0771-5277

Redactie: Dr. J.-P. Borie (Compiègne, France), T. C. Garrevoet (Antwerpen), B. Goater (Chandlers Ford, England), Dr. K. Maes (Gent), Dr. K. Martens (Brussel), Dr. Y. P. Nekrutenko (Kiev), A. Olivier (Antwerpen), H. van Oorschot (Amsterdam), D. van der Poorten (Antwerpen), W. O. De Prins (Antwerpen).

Redactie-adres: W. O. De Prins, Diksmuidelaan 176, B-2600 Antwerpen (Belgium) – e-mail: wdprins@innet.be.

Jaargang 25, nummer 1

1 maart 1997

Het voorkomen van *Hyles euphorbiae*, *Aricia agestis*, *Hipparchia semele* en *Issoria lathonia* in het duingebied van de Vlaamse Westkust in 1996 (Lepidoptera)

Dries Bonte

Abstract. On the occurrence of *Hyles euphorbiae*, *Aricia agestis*, *Hipparchia semele* and *Issoria lathonia* in the dune-area of the Westcoast of Flanders in 1996 (Lepidoptera).

During 1995 and 1996, the presence and the population-size of four threatened species of Lepidoptera was investigated in the dune-area of the Westcoast of Flanders. All investigated species were present along the Westcoast in vital populations. *Issoria lathonia*, listed as an extinct species in the Red List of Butterflies from Flanders, was present in the study-area in two small populations.

Résumé. La présence d'*Hyles euphorbiae*, *Aricia agestis*, *Hipparchia semele* et *Issoria lathonia* dans les dunes de la côte occidentale de la Flandre en 1996 (Lepidoptera).

Pendant 1995 et 1996, la présence et l'ampleur des populations de quatre espèces de Lépidoptères en voie d'extinction était étudiée dans la région des dunes occidentales de Flandre. Toutes les espèces étaient présentes en populations vitales. *Issoria lathonia*, mentionné comme éteint dans la Liste Rouge des Papillons des Flandres, était présent dans la région étudiée en deux petites populations.

Key words: population size - threatened butterflies - Westcoast of Flanders.

Bonte, D.: Instituut voor Natuurbehoud, Kliniekstraat 25, B-1070 Brussel.

Inleiding

Recente inventarisaties (Bonte 1992, Maes & Daniels 1995, Vanholder et al. 1995) bevestigen het voorkomen van *Hyles euphorbiae* (Linnaeus, 1758) (de wolfsmelkpijlstaartvlinder), *Aricia agestis* ([Denis & Schiffermüller], 1775) (het bruin blauwtje), *Issoria lathonia* (Linnaeus, 1758) (de kleine parelmoervlinder) en *Hipparchia semele* (Linnaeus, 1758) (de heivlinder) in het duingebied van de Belgische Westkust. De drie laatste zijn in de Rode Lijst van de Dagvlinders van Vlaanderen (Maes & Van Dijk 1996) opgenomen als kwetsbaar (*Aricia agestis* en *Hipparchia semele*) en als uitgestorven (*Issoria lathonia*). Alhoewel deze diergroep zeer populair is bij natuuronderzoekers, blijkt dat omtrent het voorkomen van deze soorten toch weinig bekend is. Deze bijdrage poogt alvast duidelijkheid te scheppen omtrent het voorkomen en de populatiegroottes van deze vier soorten.

Materiaal en methode

Het is duidelijk dat het verzamelen van losse waarnemingen van de besproken soorten geen goed beeld zal geven omtrent hun voorkomen en populatiegroottes. Het valt tevens op dat *H. euphorbiae*, *I. lathonia* en *H. semele* zelden worden waargenomen, hoewel de soorten toch niet zo zeldzaam blijken te zijn. Dit heeft wellicht meer te maken met het specifieke biotoop (vooral helmduinen met *Ammophila arenaria*) dat zelden wordt bezocht. Ook van *A. agestis* zijn er weinig gegevens voorhanden die het voorkomen van deze soort kunnen ophelderen.

De vier soorten werden in 1995 gelokaliseerd in de verschillende duingebieden, terwijl de schattingen van de populatiegroottes gebeurden in de zomer van 1996. De populatie van *H. euphorbiae* kon het gemakkelijkst worden geschat door de aanwezige rupsen te tellen op zeewolfsmelk *Euphorbia paralias* L. De maximale aantallen werden geteld op het moment dat de eerste volgroeide rupsen konden worden waargenomen (begin-medio augustus). Voor de drie dagvlindersoorten werd getracht een totaalbeeld van de populatie te verkrijgen. Daartoe werden totaalstellingen van de duingebieden waar de soort voorkomt uitgevoerd. Uiteraard zijn dubbeltellingen dan niet te vermijden. Daarom werden voor *A. agestis* en *H. semele* nog enkele aanvullende transecttellingen uitgevoerd. Deze telgegevens konden dan geëxtrapoleerd worden naar de totale oppervlakte met een analoge vegetatie. De totaalstellingen werden dan vergeleken met de geëxtrapoleerde gegevens om tot een schatting te komen van de totale populatie. De bekomen aantallen werden vervolgens afgerond naar de tientallen.

Bespreking

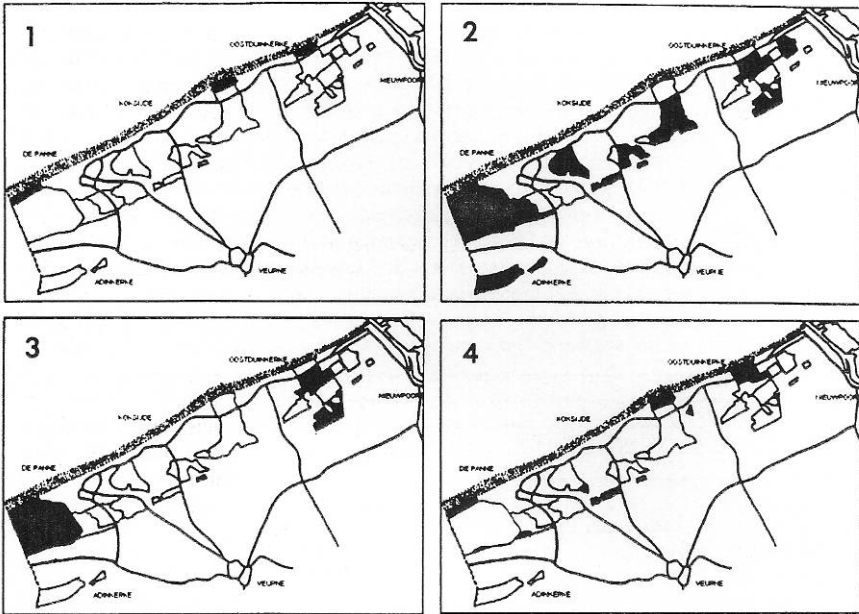
De verspreiding in het onderzochte gebied van de vier besproken soorten is weergegeven op de figuren 1-4.

Hyles euphorbiae (Linnaeus, 1758)

Rupsen van *H. euphorbiae* worden elk jaar in wisselende aantallen gevonden in de duinen van de Belgische Westkust (Vanholder et al. 1995, Vanholder 1994, 1995, 1996). In totaal werden in 1996 201 rupsen geteld op *E. paralias* in de zeereepduinen (zie tabel 1). Dit zijn meteen de hoogste aantallen voor België ooit. Het is natuurlijk de vraag of deze soort jarenlang al dan niet onderteld is geweest. Deze gevonden toename van de aantallen is anderzijds niet vreemd, gezien de laatste jaren het areaal van verschillende mediterrane soorten zich noordwaarts uitbreidde. Zo bijvoorbeeld *Conocephalus discolor* (Orthoptera), *Pardosa proxima* (Araneae), *Dicranopalpus ramosus* (Opiliones) (Slosse 1995), *Crocothemis erythraea* en *Lestes barbarus* (Odonata) (Bonte 1992, Stoks et al. 1995) en *Merops apiaster* (Aves) (Bonte, in druk).

Tabel 1: populatiegrootte van *H. euphorbiae* in het duingebied van de Vlaamse Westkust.

Plaats	Populatiegrootte
Zeereep Westhoek (De Panne)	82
Zeereep Schipgatduinen (Koksijde)	63
Zeereep Zeebermduinen (Oostduinkerke)	56
TOTAAL	201

Figuren 1-4: Voorkomen in de duinen van de Vlaamse Westkust van 1. *Hyles euphorbiae*, 2. *Aricia agestis*, 3. *Issoria lathonia*, 4. *Hipparchia semele*.

Aricia agestis ([Denis & Schiffermüller], 1775)

Bij vroegere inventarisaties (Bonte 1992, Maes & Daniels 1995) werd *A. agestis* getypeerd als een zeldzame soort van droge duingraslanden. Deze studie bracht heel wat meer vliegplaatsen van deze soort aan het licht. In de grotere duingebieden ontbreekt de soort in de dichte *Hippophae rhamnoides*-*Salix repens*-struwelen en in de ijle stuifduinen. Ze is echter typisch voor de mesofiele gestabiliseerde graslanden (*Koeleria albescens*, *Helianthemum nummularium*). In de binnenduinen is de soort algemeen op ijlere graslanden met *Festuca filiformis*, *Corynephorus canescens* en *Erodium cicutarium*. De totale populatie aan de Westkust in 1996 kon geschat worden op minstens 200 exemplaren (zie tabel 2).

Tabel 2: populatiegrootte van *Aricia agestis* in het duingebied van de Vlaamse Westkust.

Plaats	Populatiegrootte
Westhoek (De Panne)	+30
Cabour (Adinkerke)	+30
Garzebekeveld (Adinkerke)	5-10
Oosthoekduinen (De Panne)	+?
Doompanne (Koksijde)	+30
Houtsaegeerduinen (Koksijde-De Panne)	+20
Oostvoorduinen (Oostduinkerke)	+30
Plaatsduinen (Oostduinkerke)	+?
Ter Yde-Hannecart (Oostduinkerke)	+30
Similiduinen-Groenendijk (Nieuwpoort)	+20
TOTAAL	+195

Issoria lathonia (Linnaeus, 1758)

Van deze in Vlaanderen verdwenen geachte soort lieten de meldingen de laatste jaren (o.a. Vanholder 1995, 1996, Vanholder et al. 1995) een populatie vermoeden in de duinen van "De Westhoek" te De Panne, mede omdat de soort in kleine aantallen voorkomt in "Les Dunes du Perroquet", het Franse gedeelte van het grote duinencomplex langs de Westkust (mond. med. M. Leten). Bij het zoeken naar *I. lathonia* werd, zoals verwacht, een kleine populatie vastgesteld in de Westhoek. Ook het duinencomplex Ter Yde-Oostvoorduin te Oostduinkerke herbergt een kleine populatie van deze bedreigde soort (zie tabel 3). De soort werd vooral vastgesteld op de mosduinen en op de mosaïekgraslanden. Buiten deze duingebieden waren er nog enkele waarnemingen in de duinen van de Noordduinen. Wellicht betreft het hier enkele zwervers, aangezien tijdens gerichte bezoeken geen exemplaren werden waargenomen.

Tabel 3: populatiegrootte van *Issoria lathonia* in het duingebied van de Vlaamse Westkust.

Plaats	Populatiegrootte
Westhoek (De Panne)	10-15
Ter Yde-Oostvoorduin (Oostduinkerke)	5-10
TOTAAL	15-25

Hipparchia semele (Linnaeus, 1758)

De heivlinder was tot nu toe slechts bekend van twee populaties langs de Westkust (Bonte 1992). Gedurende dit onderzoek werden nog nieuwe populaties gevonden in de zee-reep- en voorduin en langs de binnenduinrand. Het voorkomen van deze soort is beperkt tot deze duintypes, wat verklaard wordt door zijn habitatspreferentie: blonde duinen met *Ammophila arenaria*, *Corynephorus canescens* en *Festuca rubra*. De totale populatie aan de Westkust kan geschat worden op 200-280 exemplaren in 1996 (zie tabel 4).

Tabel 4: populatiegrootte van *Hipparchia semele* in het duingebied van de Vlaamse Westkust.

Plaats	Populatiegrootte
Westhoek-zeeduinen (De Panne)	30-40
Westhoek-binnenduinrand (De Panne)	10-20
Belvédère (Koksijde)	40-50
Schipgatduinen (Koksijde)	10-20
Noordduinen-binnenduinrand (Koksijde)	30-40
Zeebermduinen (Oostduinkerke)	40-50
Ter Yde (Oostduinkerke)	20-30
St.-André (Oostduinkerke)	20-30
TOTAAL	200-280

Samenvatting

Gedurende 1995 en 1996 werd het voorkomen van vier zeldzame vlindersoorten in de duinen van de Vlaamse Westkust onderzocht. Uit de studie blijkt dat de zeldzaam geachte soorten in verschillende leefbare populaties aan de Westkust voorkomen. Het voorkomen van de soorten werd in het verleden steeds onderschat door de onopvallende levenswijze (*Hyles euphorbiae*, *Aricia agestis*) ofwel doordat het typische biotoop zelden werd onderzocht (*Issoria lathonia*, *Hipparchia semele*). Wel dient opgemerkt te worden dat de populatieaantallen van jaar tot jaar sterk kunnen schommelen als gevolg van wisselende klimatologische omstandigheden (Bink 1992). Gelet op de gunstige voorbije zomers kan

verondersteld worden dat de populaties van de besproken vlindersoorten momenteel toenemen of reeds maximaal zijn.

Dankwoord

Dank aan W. Slosse, G. Warreyn en M. Leten voor het doorgeven van hun waarnemingen.

Literatuur

- Bink, F. A., 1992. *Ecologische Atlas van de Dagvlinders van Noordwest-Europa*. Schuyte & Co., Haarlem, 512 pp.
- Bonte, D., 1992. Dagvlinders aan de Westkust. — *Duinen* 6: 16–30.
- Bonte, D., 1992. Libellen *Odonata* in de duinstreek van de Vlaamse Westkust: resultaten van een inventarisatie gedurende de periode 1990-1994. — *Gomphus* 10: 39–44.
- Bonte, D. (in druk). Een eerste broedgeval van de Bijeneter *Merops apiaster* in Vlaanderen (De Panne, West Vlaanderen).
- Maes, D. & Daniels, L., 1994. Voorlopige Atlas van de Vlaamse Dagvlinders. *Euglena*-themanummer. Jeugdbond voor Natuurstudie en Milieubescherming vzw. 65 pp.
- Maes, D. & Van Dijk, H., 1996. De Rode Lijst dagvlinders van Vlaanderen. — *Vlinders* 11: 21–23.
- Slosse, W., 1995. *Dicranopalpus ramosus* (Opiliones: Phalangidae), nieuw voor de Belgische fauna. — *Nieuwsbrief Belg. Arachnol. Ver.* 10: 11–13.
- Stoks, R., De Knijf, G. & Adriaens, R., 1995. Wat is de status van *Lestes barbarus* in België? Le statut de *Lestes barbarus* en Belgique. — *Gomphus* 11: 15–16.
- Vanholder, B., 1995. Trekvinders in 1994, elfde jaarverslag (Lepidoptera). — *Phegea* 23: 65–104.
- Vanholder, B., 1996. Trekvinders in 1995, twaalfde jaarverslag (Lepidoptera). — *Phegea* 24: 49–68.
- Vanholder, B., De Turck, A., Glabeke, G., Misonne, B., Troukens, W., Van Opstaele, M., Vermandel, E., 1995. *De Belgische trekvinders en dwaalgasten (10 jaar Belgisch trekvinderonderzoek)*. Vlaamse Vereniging voor Entomologie. Antwerpen. 76 pp.
- Vermandel, E. & Vanholder, B., 1994. Trekvinders in 1993, tiende jaarverslag (Lepidoptera). — *Phegea* 22: 37–52.